

Våga satsa vilt

I ett mer specialiserat och rationaliserat jordbruk minskar, i det närmaste per definition, också variationen i jordbrukslandskapet. En minskad variation riskerar att minska möjligheterna för exempelvis fältvilt, fåglar, pollinatörer och nyttoinsekter att överleva i åkerlandskapet.

I denna korta skrift vill vi visa på några möjligheter att kombinera effektiv och rationell växtodling med viltvårdande insatser på en typisk växtodlingsgård. Den gård som vi kommer att plocka en del exempel och inspiration från heter Valterslund, drivs av Magnus Bengtsson med familj och ligger på Österlen i Skåne, men kunde i princip legat varsomhelst i södra eller mellersta Sveriges slättlandskap.

Enkel matematik

Grundprinciperna för att gynna fältviltet är enkla och i detta fall bara fyra till antalet:

1. Det gäller att skapa, alternativt värna, miljöer som ger **skydd och möjligheter till förnyring**. Under växtodlingssäsongen finns ofta tillräckligt med skydd, men när skörden är avklarad minskar platserna för viltet att gömma sig i betydligt.
2. Se till att det finns variationsrik **föda** under hela året. Små fälthönskycklingar är till exempel mycket beroende av proteinrik insektsdiet under sina första levnadsveckor. Det gäller därför att se till att även insekter trivs.
3. **Vatten** är också nödvändigt, dels för tillgång till vattnet som sådant, men även för att det ofta finns både föda och skydd i anslutning till vattenmiljöer.
4. Ge möjligheter för viltet att röra sig i landskapet utan för stora risker för att bli utsatta för vare sig rovdjur eller trafik. Koppla ihop olika åtgärder med varandra. Det kan till exempel vara att du anlägger en ört- eller gräsremsa som ansluter till ett småvatten och på det viset ger viltet säkrare **förflyttning**smöjligheter till vattnet hela året.

Magnus Bengtsson, viltvårdsintresserad lantbrukare på Valterslund.

Ört- och gräsremsa sommartid. Ansluter i förlängningen med ett småvatten.

Tänk så här

Rom byggdes inte på en dag! Börja med en titt på gårdskartan. Vilka möjligheter finns det, som dessutom inte inkräktar för mycket på brukandet? Fundera på vad som är rimligt att hinna med och vad du är road av. Vitsen är att det skall vara kul på vägen! Kanske rent av en enkel flerårsplan? Tänk gärna långt och smalt. Ett långsmalt element ger fler meter kantzon per hektar åtgärd och det är många gånger själva kantområdet som är det mest attraktiva, dessutom ofta mer lättplacerat i förhållande till brukandet i övrigt.

Förstärk det befintliga

Börja med befintliga miljöer och förstärk dessa. Det kan till exempel vara ett mägerhål eller annat småvatten som redan finns, men som ändå går att göra till en mer viltvänlig biotop. Det behöver inte vara mer komplicerat än att så in 10 till 20 meter med en blandning av klöver och gräs runt småvattnet. På Valterslund har Magnus etablerat sådana områden kring flera småvatten, dels för viltets skull, men även för att uppfylla krav på skyddsavstånd i samband med till exempel kemisk bekämpning. Ur harens eller fasanens synvinkel är det bra om du putsar begränsade delar av denna insädd några gånger per säsong för att skapa upptorkningsplatser.

En lätt åtgärd

En enkel och bra åtgärd är att lämna någon eller några meter av spannmålen mot en fältkant otröskad som attraktiv höst- och vinterföda åt både rådjur, fasaner och gulsparvar.

En långsiktig investering

På Valterslund har det viltvårdande intresset funnits med i flera generationer. Magnus far etablerade flera kilometer lähäckar på gården under 90-talet. Att anlägga en lähäck är en omfattande insats och kräver planering, men ger i gengäld god nytta under många år både som visst vindskydd åt grödorna, skydd för viltet under hela året och övervintringsplatser för nyckelpigor och andra nyttoinsekter.

Gårdskarta med utförda och planerade åtgärder markerade ger bättre överblick.

Otröskad spannmål förstärker här nyttan av ört- och gräsremsan och ger höstföda till både fåglar och däggdjur.
Foto: Magnus Bengtsson

Ört- och gräsremsa på hösten. Erbjuder skydd även när alla grödor är skördade.
Foto: Magnus Bengtsson

Under senare år har Magnus experimenterat med olika typer av långsträckta remsor både mer gräsdominerade med inslag av klöver och cikoria och mer örtdominerade med arter som t.ex. honungsört, bovete, solros och vitsenap. Om du lägger remsorna i fältgränser minskar kanske nyttan något, men mycket bättre så än inte alls! Om du blandar ettåriga arter med fleråriga blir remsan attraktiv under flera år. Skulle det etablera sig tistel eller andra från jordbruks-synpunkt mindre önskvärda arter så putsa ner de partierna, men tänk på att inte putsa under viltets förnyngsperiod!

Våga pröva

Det är inte säkert att allt funkar som planerat, men som sagt all variation i förhållande till landskapet i övrigt är ofta positiv. Och det behövs inga gigantiska arealer. Tänk bara tanken att 1 procent av arealen, gärna väl fördelad i slättlandskapet, avsattes för viltgynnande åtgärder. Så mycket rikare och intressantare slättlandskapet skulle bli då!

*Text och foto där inget annat anges
Rikard Andersson, Hushållningssällskapet*

*Lähäckar är både vackra och nyttiga under hela året.
Foto: Magnus Bengtsson*

Nyetableerad ört- och gräsremsa med bland annat blommande honungsört och vitsenap under tidig sommar är gynnsamt för insekter.

*Småvatten är viktiga miljöer året runt.
Foto: Magnus Bengtsson*

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden